

MORGENBLADET

Når slipper Liu Xiaobo fri?

Utviklingen i Kina går rett vei. Fredsprisvinneren vil neppe sone alle de idømte elleve årene i fengsel.

Av Av Stein Tønnesson

På nett: Nær en tredjedel av Kinas innbyggere har adgang til internett, men det er ikke riktig som Kinas ledelse fremholder at borgerne fritt kan hevde sine meninger der. Nettet overvåkes intenst, skriver Stein Tønnesson. Bildet er tatt på en kafé i Shanghai tidligere i år. Foto: Philippe Lopez/Scanpix

Relaterte artikler:

- [Liu Xiaobo med egne ord](#)
- [Demokratiet blir ikke med hjem](#)
- [Tilbakeblikk](#)

Når Liu Xiaobos

stol står tom under fredspristildelingen i Oslo rådhus, er det vanskelig å unngå sammenligningen med 1936, da Carl von Ossietzkys stol sto tom og Adolf Hitlers regjering nedla forbud mot at noen tysker skulle ta imot noen nobelpris. Heldigvis er det stor forskjell på de to fredsprisene.

Den viktigste forskjellen er utviklingens retning. Naziregimet var nytt, brutalt og revolusjonært. Som nyutnevnt rikskansler hadde Adolf Hitler tatt all makt i 1933, og satt i gang en voldsom opprustning. Pasifisten Ossietzky ble arrestert i forbindelse med Hitlers maktovertagelse og døde i 1938. Han hadde forstått og advart mot faren for at Hitler skulle kaste verden ut i en ny verdenskrig, men slapp å oppleve det selv.

Kinas kommunistiske parti (KKP) har nå hersket i Kina i over seksti år. De første tredivye årene førte det en revolusjonær politikk med intervensjon i Korea, kollektivisering av jorden, et «stort sprang fremover» som kostet 30–50 millioner mennesker livet, kulturrevolusjon og støtte til revolusjonære opprør i andre land.

De tredivye årene siden 1979 har vært helt annerledes. Kina har satsset på integrasjon i den globale kapitalismen og har ført en forsiktig

utenrikspolitikk med sikte på «fredelig fremvekst». Veksten i kinesernes velstand har vært fenomenal. I 2003–2004 gjennomførte KKP's ledelse et seminar om hvordan tidligere fremvoksende makter var blitt ødelagt av krig og kapprustning – Keiser-Tyskland, Japan, Sovjetunionen – med sikte på å lære av deres feil.

Det er nå lenge siden Kina var revolusjonært. KKP er blitt et «konservativt» parti som frykter omveltninger. Det er frykten for radikale endringer, for kaos, som får det omfattende kinesiske sikkerhetsapparatet til å overvåke unge bloggere, begrense fri meningsytring, undertrykke demokratisk opposisjon. Det de absolutt ikke tillater, er organisert opposisjon.

Liu Xiaobos «forbrytelse» var at han organiserte oppropet Charter 08 og fikk så mange kjente intellektuelle til å underskrive. Det er de som den siste måneden er blitt stanset på flyplassene hvis de har prøvd å forlate Kina. Myndighetene var redde for at de skulle dra til Oslo.

Dommen mot Liu Xiaobo den 25. desember 2009, på elleve års fengsel, var akkurat like streng som den dommen som ble avsagt mot Wang Youcai den 21. desember 1998. Wang hadde vært med på å organisere et nytt demokratisk parti. Han ble løslatt i mars 2004, etter stille kinesisk-amerikansk diplomati, og fikk reise til medisinsk behandling i USA.

Det flertallet av KKP-lederne ikke skjønner, er at Kina vil bli mer stabilt og få et fredeligere forhold til resten av verden hvis de tillater opposisjon. Et demokratisk Kina vil berike kinesisk kultur og ha mye lettere for å vinne tillit i andre land, både i Asia og Vesten. Forresten skjønner nok kineserne dette, iallfall statsminister Wen Jiabao, men de er redde for at demokratisering skal utløse krefter som truer partiets og sentralregjeringens makt.

Det kan være interessant å gå tilbake til 26. september i år, mindre enn to uker før bekjentgjørelsen av Nobels fredspris. Da offentliggjorde Kina en rapport om alt det landet hadde gjort for å forbedre menneskerettighetene under landets første aksjonsplan for fremme av menneskerettigheter 2009–10.

Rapporten viser litt av KKP's tenkning på dette området. Den begynner med retten til utvikling og viser til alt som ble gjort i 2009 for å overkomme den internasjonale økonomiske krisen. I Kina lyktes det å fortsette velstandsveksten. Investeringer i helsesektoren økte drastisk, og sikkerhetstiltak på arbeidsplassene førte til en halvering av antall arbeidsulykker og dødsfall på arbeidsplassen, hevdes det.

Neste avsnitt i rapporten handler om sivile og politiske rettigheter. Her nevnes ny lovgivning for matvaresikkerhet og en valgreform som skal sikre at det står like mange velgere bak hver representant i Folkekongressen i byene som på landet. Så nevner rapporten Kinas

spesielle system med «flerpartisamarbeid», der et mindre antall tillatte partier samarbeider med KKP – i stedet for å utgjøre en opposisjon. Rapporten redegjør for demokrati på landsbynivå, med direkte valg av folkekomiteer. 16 provinser hadde landsbyvalg i 2009.

Så sier rapporten noe viktig, som dessverre ikke er sant: «Med lovmessig garantert ytringsfrihet på internettet kan kinesiske borgere uttrykke sine meninger på mange forskjellige måter via internett. Internettet gis fullt spillerom i Kina og er blitt en viktig kanal for folk til å innhente ulike former for informasjon og uttrykke deres oppfatninger. Ved slutten av 2009 var det 384 millioner internettbrukere i Kina, noe som betyr at 28,9 prosent av befolkningen har tilgang til internett. Det er over verdensgjennomsnittet.»

Det som ikke er sant, er at det er full ytringsfrihet på internett. Det overvåkes intenst, og uønskede meninger blir slettet av sensuren.

Tredje avsnitt handler om rettslige garantier for menneskerettigheter. Her fremheves det hvor mange kriminelle som er blitt dømt, slik at borgerne kan beskyttes mot kriminalitet. Dessuten sies det at åpenheten i rettssystemet er blitt mye større og at det er satset stort på juridisk rådgivning overfor borgerne. For å løse rettstvister uten domstolsbehandling finnes det dessuten 823 000 meglingskomiteer rundt om i Kina, med nesten fem millioner meglere.

I avsnittet om sosiale og økonomiske rettigheter legges vekten på retten til arbeid, til utdanning og sosial trygghet. Mye gjøres nå for å forbedre trygdeordningene. De etniske minoritetene og de funksjonshemmede vies egne avsnitt i rapporten.

Til slutt kommer det et avsnitt om internasjonalt samarbeid på menneskerettsområdet. Her legges hovedvekten på Kinas arbeid i FN, men det opplyses også at Kina har tosidige menneskerettsdialoger med EU og fire enkeltstater: Storbritannia, Nederland, Australia og Norge. Heldigvis kan det se ut til at dialogen med Norge vil fortsette. Siste nummer av Apollon, Universitetet i Oslos forskningsmagasin, kunne berette om den innsatsen som gjøres ved Norsk senter for menneskerettigheters Kina-program. Det har blant annet gitt opplæring til 400 kinesiske jurister.

Det er ingen tvil om at kunnskapene om menneskerettighetssystemet har økt kraftig i Kina. Utviklingen går i riktig retning. Før eller senere må det også bli mulig å organisere opposisjon.

Kinas ledere er sinte på Nobelkomiteen akkurat nå, men hvis Kinas fredelige utvikling fortsetter, tror jeg kineserne i stadig større grad vil se Liu Xiaobos fredspris som en anerkjennelse av Kinas store og økende betydning. Og når KKP har hatt sitt lederskifte i 2012, vil det

kanskje ikke være så lenge til vi kan ta imot Liu Xiaobo i Oslo.

Stein Tønnesson er seniorforsker ved Institutt for fredsforskning (Prio) og stipendiat ved United States Institute of Peace, Washington DC i 2010-11. samfunn@morgenbladet.no

Publisert 10. desember 2010